

УДК 140+271
DOI: 10.17721/sophia.2022.19.13

Т. П. Кононенко, д-р філос. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-0660-1707
e-mail: Taras_kononenko@knu.ua

ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПТИ У ВИСТУПАХ ЙОГО ВСЕСВЯТОСТІ, АРХІЄПІСКОПА КОНСТАНТИНОПОЛЯ – НОВОГО РИМА І ВСЕЛЕНСЬКОГО ПАТРІАРХА ВАРФОЛОМІЯ І

Проаналізовано філософські концепти, висловлені Його Всесвятістю, Архієпископом Константинополя – Нового Рима і Вселенським Патріархом Варфоломієм I у промовах упродовж перебування в Києві з нагоди відзначення 30-ї річниці Незалежності держави Україна. Промови виваженого канонічного характеру двома мовами, зокрема й українською, є самостійними предметами філософського аналізу. Усі концепційні твердження мають багатовимірний характер і можуть досліджуватися у сув'язі канонічної, церковної, релігієзнавчої та філософської підстави. Перебування Його Всесвятості, Архієпископа Константинополя – Нового Рима і Вселенського Патріарха Варфоломія I у Києві увінчалось укладанням самостійної джерельної бази для історико-філософського дослідження. Було виокремлено сукупність філософських термінів і понять, що створюють оригінальний філософський лексикон. Із провідних філософських концептів вирізняється своєю енергетикою полемічне протиставлення "пірамідальної форми устрою" церкви й устрою Східної Православної Церкви на принципах системи "Пентархії". Історико-філософська експлікація логічної структури обох способів розбудови Церкви є вагомим чинником у з'ясуванні відмінностей між авторитарною і рівноправною у складових системах. Цей філософський концепт і його ретельне дослідження може бути нагальним щодо встановлення стратегічних напрямів розвитку як Православної Церкви України, так і світської системи влади держави Україна, заснованої на принципі поділу влади на складові. У виступах також міститься багато понять філософського та богослівського змісту, що обґрунтовують логіку "не-пірамідальної" системи устрою і мають безумовне модерне значення для наявного україномовного філософського лексикону.

Ключові слова: Його Всесвятість, Архієпископ Константинополя – Нового Рима і Вселенський Патріарх Варфоломій I (грец. Η Αυτού Θειοτάτη Παναγιότης ο Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος), пірамідальна форма устрою церкви, система "Пентархії", філософський лексикон, філософсько-релігієзнавчий аналіз, канонічне право.

У знаменні дні святкування 30-ї річниці Незалежності держави України відбулася не менш видатна й символічна подія – візит Його Всесвятості, Архієпископа Константинополя – Нового Рима і Вселенського Патріарха Варфоломія I (грец. Η Αυτού Θειοτάτη Παναγιότης ο Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος) [1]. У програмі візиту на офіційне запрошення Президента України Володимира Зеленського і Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія з нагоди святкування річниці Незалежності України, крім участі в багатьох офіційних заходах, були проведені співслужба в заходах Православної Церкви України, спілкування з вірянами, журналістами, богословами й науковцями, де були виголошені промови, які, як на уважене сприйняття, містили наголоси, що можна визначити і як суто філософські. На деяких із них і буде зосереджено основний зміст цього матеріалу.

• **Джерела.** Очевидно, що джерела для філософського осмислення також мають бути належно верифіковані. Безперечно й те, що використана джерельна база є лише поверховим засновком до глибших досліджень. У назві матеріалу недаремно вказані чіткі часові межі, у яких були висловлені твердження філософського характеру. До таких інформаційних платформ належать електронні дописи на офіційних сайтах: Укрінформу [2], Православної Церкви України [3], Духовного фронту України [4].

Вагомість цих зауваг установлюється згідно з вимогами до історико-філософського дослідження. Інформаційні матеріали містять значну кількість україномовної філософської термінології, яка, безперечно, мала б бути належно опрацьована відповідно до канонічних текстів виступів мовою оригіналу. З огляду на це, шануючи хист перекладачів і журналістів, які оприлюднювали зміст текстів виступів, варто спиратися на ті терміни й поняття, що, очевидно, наявні у згаданих джере-

лах. Ця ж обставина зумовлює й необхідність самостійних термінологічних досліджень історико-філософського й релігієзнавчого характеру.

До передумов методологічного характеру належить і розрізнення предмета аналізу у виступах, проповідях та інтерв'ю. Попри безперечну сув'язність філософських концептів з іншими царинами людських пізнань, усе ж буде доцільно уникати перехрещень із теологічними й релігієзнавчими видами досліджень, залишаючи ці царини представникам професійних спільнот.

• **Титули.** Упереджуючи виклад міркувань філософського характеру щодо змістів виступів Його Всесвятості, Архієпископа Константинополя – Нового Рима і Вселенського Патріарха Варфоломія I й урахування особливості інформаційних матеріалів, украї важливо наголосити на необхідності дотримання в дописах засобів масової інформації коректних і достоїмних відтворень канонічних титулів церковних діячів. Довільне, а часом і спрощене титулування певної особи закладає спотворене сприйняття церковної значущості громадськістю як в Україні, так і за її межами. Наразі ж, оминаючи міркування щодо ідеологічного впливу на свідомість таких спрощень, варто виголосити побажання щодо дотримання титулування церковних діячів відповідно до канонічного права. Лише саме відтворення повноти титулу для багатьох пересічних громадян стане вагомим аргументом у встановленні канонічної та історично визначеної першості православних церков та їхніх предстоятелів.

• **Філософський лексикон виступів.** У підбірці матеріалів, що створюють джерельну базу, можна виокремити сукупність термінів, які належать в україномовному середовищі до своєрідного філософського лексикону. Попри те, що багато із цих слів мають старогрецьке, латинське чи новоевропейське походження, вони формують лексикографічний кістяк сучасної української філософської мови.

Означимо їх несистематичним порядком: любов, єдність, спілкування, об'єкт, неправда, віра, традиція, істина, визнання, реальність, сумнів, порядок, критерій, науковість, людство, критика, ставлення, нерациональність, правда, існування, заперечення, теорія, розцінення, створення, суперечність, воля, буття, наука, передбачення, доведення, рішення, рішення у власному дусі, знання, вчені, душа, зростання, поступ, розвиток, позитивність, орієнтир, основоположні права і свободи людини, свобода віросповідання, історія, достовірність, свідок правди, свідок реальності, імперська влада, запровадження, встановлення, пірамідальна форма устрою, повнота, рівність, перебування в ізоляції, мир, діалог, розділення, нехтування, знецінення, події, тексти, пояснення, можливість, співзалучення, співзалучені частини цілого, елементи, новітні церкви, шлях істини, зрівняльна й безлика гомогенізація, примирення суперечностей тощо.

І це ще не вичерпна сукупність термінів і понять, що утворюють ментальну сув'язь стратегічного бачення стану модерної православної теології, яка розвивається під проводом Його Всесвятості Патріарха Варфоломія I і до царини якої долучилася Православна Церква України.

• **Багатовимірний провідний філософський концепт.** Навіть приблизний огляд філософської лексики виступах Його Всесвятості Патріарха Варфоломія I засвідчує складну й багатовимірну палітру розумової логіки послань до вірян і громадськості. Однак у виступах пролунало одне із тверджень, що привернуло увагу власною виразною філософічністю і полісемантикою. Твердження, що потребує систематичного й ретельного дослідження як на філософському, так і на богословському і релігієзнавчому рівнях.

У матеріалі "Слово Його Божественної Всесвятості Вселенського Патріарха кір Варфоломія I на Доксології під час Його візиту до Києва", розміщеному на офіційному сайті Православної Церкви України [5], міститься таке висловлювання: "Історія є достовірним небрежливим свідком правди й реальності. Вселенський Патріархат від самого початку був надійним охоронцем блага Церкви, і хоча в часи розквіту та чисельної сили він міг запровадити та встановити пірамідальну форму устрою Східної Православної Церкви, але він із відразу відкинув цю думку і не відступив ані від переданої йому Еклезіології, ані від встановленої й освяченої соборами системи "Пентархії" [5].

Найімовірніше питання про сакральну структуру й архітектоніку устрою Східної православної церкви набуває відчутного філософського значення, оскільки йдеться про своєрідну ментальну топологію, архетип сприйняття світу та з'ясування глибинних невидимих підмурівок буття. Це висловлювання містить недвозначний філософсько-світоглядний концепт, підсилений украї потужним колективним виявом, представленим Вселенським Патріархатом, а саме: означене словом відраза, що позначає неможливість компромісу у дотриманні канонів віровчення, і, водночас, глибоку особисту моральну відповідальність за слідування цим канонам, "вигрудування" архітектоніки власного світогляду, який не може прийняти руйнівні для нього перебудови і видозміни.

Застосування термінів *піраміда* і *пірамідальний устрій* без додаткової софістичації переносить осмислення в царину філософії й аналітичної розбудови, тобто, щонайменше, для філософського осягнення необхідне з'ясування теоретично-обґрунтованого представлення структури пірамідального устрою у всіх його частинах і підпорядкуваннях. Це важливо ще й із тієї причини, що сучасний світ демонструє дивовижну

впертість у відновленні, регенерації частин цієї пірамідальності, що призводять до регенерації насилля та пригнічення як суспільств, так і людини, неповторності її особистості й гідності.

З'ясування природи пірамідального устрою Церков має глибше й суттєвіше значення для повсякдення людини, ніж здається на перший погляд. Вплив християнства на розвиток народів Європи і світу має непересічне значення, зумовлює не лише загальноцерковний порядок і його історію, але й історію народів, держав, міжнародної політики, життя й побуту сімей і родин. У безпосередньому значенні – устрій тієї чи іншої Церкви встановлював й устрій світогляду її вірян, а ширше зумовлював, часом, й устрій тієї чи іншої держави, що залежало від взаємин світської і церковної влад. Багато в чому ця ментальна, світоглядна архітектоніка пірамідальності сповідувалась і главами держав і політиками, закладалася в підвалинах законодавства й судочинства.

Однак чи усвідомлюємо ми наразі усі складники цього пірамідального устрою, осягаємо його безпосередність у повсякденні, незримий присутності в ухваленні рішень і вибору шляху життя? На це питання, що є аргументовано, навряд чи маємо достеменно відповідь щодо очевидності архітектурного замислу такої чи таких пірамід. У зазначеному уривку з виступу Його Божественної Всесвятості Вселенського Патріарха кір Варфоломія I надається напрям такого з'ясування природи відкинутаї пірамідальності. На протизагугу пірамідальному устрою, спокусу до встановлення якого у Східній православній церкві було подолано, сучасний Вселенський патріархат продовжує дотримуватися і розвивати еклезіологію системи "Пентархії".

Філософська оптика цю опозицію відображає у вкрай цікавому висвітленні – з'ясування природи й побудови одного устрою є можливим порівняно з відверто протилежним, опозиційним. Філософській аналітиці притаманний схематизм й опертя на відсторонену від предметності категорійність. Утім, така властивість має й значні переваги, оскільки дає можливість простежувати представництво тих чи інших структур у найрізноманітніших виявах і царинах життя. Таке застосування забезпечує спроможність дослідника виявити, експлікувати з полотна різнобарвних образів внутрішній кістяк позірної частини загальної картини, встановити її приховані опертя та внутрішній устрій.

Із філософських підстав цей підхід можна було б визначити як порівняльну (компаративну) аналітику. Іншими словами, встановлення непереборної відмінності між пірамідальним устроєм Церкви і системою "Пентархії" варто розгортати на укладанні специфічної логіки побудови одного й іншого устрою. Наступним вагомим кроком у цій аналітиці є застосування її наслідків до аналізу стану розбудови за означеними типами тієї чи іншої Церкви, що становить уже прикладний аспект філософської, релігієзнавчої та богословської дослідницької діяльності.

Чи має значення таке прикладне застосування? Переконані, що має. Сучасний світ містить багато прикладів називання свого власного життя чужим іменем. Під гаслами добра і благодаті розбудовуються піраміди насилля, привласнюється не належне по істині. Як приклад із власної історії України можна навести навіть час атеїстичного становища у вихованні світогляду радянської людини. Заперечення релігійності не призвело не лише до очікуваних наслідків, але й виявило прихований початок структури такого заперечення. Навіть офіційний чинник зародження режиму радянської влади в

СРСР загалом і в республіках зокрема, за своєю природою і прихованою за способом життя радянської людини, мав категорично пірамідальний устрій, утілений у структурах демократичного централізму. Принцип, що став основоположним у побудові як суспільства, так і суспільної ідеології та свідомості громадян. Отже, перехід від однієї буттєвої форми пірамідальності до іншої не має непереборних перешкод і, за всієї неочевидності й неочікуваності, може відбуватися цілком природно.

З огляду на таке чи можна поставитися легковажно до аналітики тих структур, що визначають обриси реальності, дитворять її явно чи приховано? В оптиці напруги цієї дилеми й посилюється вагомість нагального осмислення протилежності різних за суттю не лише устроїв Церков і церковного урядування, але й устроїв різних реальностей, різних світів. У релігієзнавчому вимірі тут окреслюється подвійний напрям досліджень – система "Пентархії" у формі устрою Східної православної церкви, сповідуваної Вселенським патріархатом та іншими Церквами, розбудованими за пірамідальним принципом, а також Церквами, розбудованими за пірамідальним принципом, які, однак, проголошують свою безпосередню причетність до Східної православної церкви.

• **Вияви застосування системи "Пентархії".** Феноменологію виявів непірамідальної системи устрою Східної православної церкви в українській філософській і релігієзнавчій думці наразі можна знайти лише описово, спираючись на ті богословські концепти, що були виголошені під час промов Його Божественної Всесвятості Вселенського Патріарха кір Варфоломія I. Щонайменше, гідне подиву наполягання на першості вимоги рівності й свободи у взаєминах Церкви-матері і новітніх Церков-сестер як основи церковного устрою і як загального принципу взаємин між вірянами. Вимога, яка у сучасному світі повсякчас випробовується спокусою самопроголошеної першості й права на директивне керування як церковним, так і світським життям. Достатньо лише замислитися над повагою, яку виявляє модерне кононічне право, сповідване Вселенським патріархатом до самочинного життя того чи іншого народу: "І звичайно, Вселенський Патріархат ніколи, користаючись наявною імперською владою, не обирав шлях культури та мовної асиміляції національностей, які приходили у віру Євангелія. Навпаки, Велика Церква прийняла місцеві звичаї, мову, якою говорили люди, вона надихнула та культивувала, сприяла розвитку місцевої культури настільки, що нині неможливо уявити, якою була би доля тих народів, які прийняли християнство, без культурного впливу Православної Церкви" [5].

Особливо виразно це ставлення відображено у твердженні: "У такому дусі, Святий і Великий Собор на Криті проголосив, що "На противагу зрівняльній та безликій гомогенізації, яку різними способами пропагують, Православ'я проголошує пошану до своєрідності людей і народів" (Послання Святого та Великого Собору Православної Церкви до православного народу та кожної людини доброї волі, параграф 9)" [5].

Наступний уривок заслуговує на самостійне осмислення кожного із філософських концептів як на рівні логіко-теоретичного твердження, так і категоріального аналізу: "І з такою запорукою вірності міцно утримує і сьогодні Церква Христових убогих, облаченна у закривавлену порфіру жертові, у дусі примирення суперечностей, єднання розірваного, взаємного існування розбіжностей у думках як одного в іншому без асиміляції та втрати себе в іншому, спільного торування шляху різними, сполучення непоєднуваного, [у дусі] зближення у відмінностях, спілкування роз'єднаних. Вираженням

такої благословенної моралі є піклування Великої Церкви про єдність Православ'я в Україні й про поступ та добробут усього українського народу" [5].

Очевидно, що виголошена благословенна мораль має вкрай складну і не спрощену філософську логіку, яка передбачає глибоке занурення у встановлення смислових зв'язків таких, що контамінують (накладають) логіку осмислення і думання з моральними вчинками і настановами. Крім складної богословської і філософської вченості, у таких категоріях, як сполучення непоєднуваного чи зближення у відмінностях, ще потужнішим у загальній теоретичній системі, сповідуваної модерним Вселенським патріархатом, є філософсько-богословський концепт першості свободи в єдності різноманітностей: "... взаємного існування розбіжностей у думках як одного в іншому без асиміляції та втрати себе в іншому..." [5]. Навряд чи в українській філософській спільноті хтось відмовить цьому твердженню у його статусі глибоко філософського й теоретично обґрунтованого, однак і з вимогою самостійного дослідження й осмислення таких концептів у певному загальному богословському й філософському вимірах.

До своєрідних філософських термінологічних неологізмів в українському лексиконі цілком природно додати такі поняття як співзалучення і співзалучені частини (церковного) цілого. Вочевидь, що ці терміни мають ужиток не лише в богословській системі Вселенського патріархату, але й потребують філософського осмислення і допущення до набутків певним чином укладеної логіки [6].

• **Стислі наміри.** Нині набувають вагомого значення саме не висновки, а укладання намірів. Із філософського й історико-філософського зацікавлення і потреби осмислення навіть такої незначної джерельної композиції вже зароджується закладання міцних підвалин для перспективних досліджень на теренах України. Щонайменше три дослідницькі галузі можуть розпочати системне й систематичне вивчення модерного стану розвитку богословської думки, провадженого Вселенським патріархатом під проводом Його Всесвятості, Архієпископа Константинополя – Нового Рима і Вселенського Патріарха Варфоломія I. По-перше, це є внутрішні дослідження у лоні Православної Церкви України, подруге, в академічному середовищі в галузі релігієзнавства і, по-третє, в академічній галузі філософії. А те, що такі дослідження можуть і мають підстави бути розвинені й запроваджені, засвідчує безпосередня прихильність кліру Вселенського патріархату до науки, теоретичних розвідок і досліджень. Висловлюючи своє ставлення до заходів із боротьби з пандемією, Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I зауважив: "Церква Константинополя закликає вірян консультуватися зі своїми лікарями та відповідно до їхніх указівок робити щеплення. Природно, що всі ми на Фанарі, включаючи мене, були вакциновані", а в інтерв'ю наголошено: "За його словами, відмова від вакцинації та інших заходів захисту є нерациональною й необґрунтованою теологічними чи науковими критеріями" [7].

Безперечно, що напрями богословських і релігієзнавчих досліджень, розгорнутих щодо канонічної і теоретичної спадщини й чинного стану, можуть бути закладені лише фахівцями кожної з галузей. Однак принципи системи "Пентархії" не лише не заперечують галузевої взаємності, але й спонукають до провадження саме інтегративних досліджень, у яких були б присутні представники згаданої галузевої інтелектуальної різноманітності, тобто слідувати концепту "співзалучення частин цілого" як філософської парадигми.

Історико-філософські й філософські дослідження у системі "співзалучення" також набувають самостійної виразності на тлі загального стану історико-філософської науки в Україні. Можна навіть висловитися більш пафосно – дослідження сучасного канонічно-теоретичного "архіву" взаємин між Вселенським патріархатом і Православною Церквою України цілком припустимо сприятиме "поверненню у свій дім" й української філософської думки, поверненню до тієї коліски думання і світоглядного устрою, що відтворюються і примножуються морально-розумовими настановами, виголошеними у промовах Його Всесвятості, Архієпископа Константинополя – Нового Рима і Вселенського Патріарха Варфоломія I.

Цей амбітний намір має супроводжуватися розгортанням систематичних історико-філософських досліджень канонічної спадщини й модерного доробку Вселенського патріархату в археографічних, текстологічних, перекладознавчих, лексикографічних, термінологічних та інших істотних напрямках, передбачати опрацювання канонічних та інших вагомих текстів мовою їхнього створення, тобто довкола цього дослідницького стрижня вже позірно унаочнюється предметна сукупність академічних дисциплін. Цілком очевидно, що перелічені україномовні філософські терміни є вкрай вразливими щодо термінологічного витлумачення за їхнім походженням (етимологією) та відповідності українській мові. Зазначений перелік поки що відіграє лише представницьку роль, засвідчує філософський потенціал до осмислення й залучення до української розмислової культури.

Очевидним є й те, що до "співзалучення" в академічному середовищі придатні: культурологічна й мистецька галузь – дослідження символіки мелосу, архітектури, побуту; антропологічна – вивчення символіки родинності; політологічна – дослідження структур пірамідального устрою Церкви і суспільства, політичного устрою та непірамідального, заснованого на різновидах системи "Пентархії".

Академічні дослідження можуть зумовити оновлений, модерний і самостійний характер українського філософського дискурсу й існування інтелектуальної спільноти. Те, що такі дослідження вже цілком мають підстави, засвідчено в події і назві наукового заходу в межах проведення міжнародної наукової конференції 2021 р. на філософському факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка: "Його Всесвятість Патріарх Варфоломій I: сучасна парадигма православного богослов'я". Чи зродиться на цьому ґрунті таке явище, як українська україномовна релігійна філософія, покаже час і доля.

Список використаних джерел

1. Варфоломій I. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%B9_I.
2. "Пишаємося служінням та свідченням ПЦУ" – Варфоломій I. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301670-pisaemosia-sluzinnam-ta-svidcennam-pravoslavnoi-cerkvi-ukraini-varfolomij.html>.
3. Православна Церква України. URL : <https://www.pomisna.info/uk/>.
4. Духовний фронт України. "Пишаємося служінням та свідченням ПЦУ" – Варфоломій I. URL : <https://df.news/pro-dukhovnyj-front/>.
5. Слово Його Божественної Всесвятості Вселенського Патріарха кір Варфоломія на Доксології під час Його візиту до Києва. URL : <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/slovo-jogo-bozhestvennoyi-vsesvyatosti-vselenskogo-patriarha-kir-kir-varfolomiya-na-doksologiyi-pid-chas-jogo-vizytu-do-kyjeva/>.
6. Варфоломій I на форумі "Україна 30" згадав про загиблих в АТО/ООС військових і лікарів. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302354-varfolomij-na-forumi-ukraina-30-zgadav-pro-zagiblih-v-atooos-vijskovih-i-likariv.html>.
7. Вселенський Патріарх Варфоломій I закликав вірян вакцинуватися від COVID-19. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301630-vselenskij-patriarh-varfolomij-zaklikav-viran-vakcinuvatisa-vid-covid19.html>.

8. Варфоломій I відповів на закиди щодо "неканонічної" автокефалії ПЦУ: їм важко визнати реальність. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301666-varfolomij-vidpoviv-na-zakidi-sodo-nekanonichnoi-avtokefalii-pcu-im-vazko-viznati-realist.html>.

9. Президент зустрівся зі Вселенським патріархом Варфоломієм. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301677-prezident-zustrivsa-zi-vselenskim-patriarhom-varfolomijem.html>.

10. Візит патріарха Варфоломія: день перший. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301977-vizit-patriarha-varfolomia-den-persij.html>.

11. Вселенський Патріарх подарував Епіфанію лампаду із зображенням архістратига Михаїла. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301844-vselenskij-patriarh-podaruvav-epifaniu-lampadu-iz-zobrazennam-arhistratiga-mihaila.html>.

12. Епіфаній поділився радістю від приїзду Вселенського Патріарха. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302051-epifanij-podilivsa-radistu-vid-priizdu-vselenskogo-patriarha.html>.

13. Разумков зустрівся із Вселенським Патріархом. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302002-razumkov-zustrivsa-iz-vselenskim-patriarhom.html>.

14. Візит Варфоломія: день другий. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302330-vizit-varfolomia-den-drugij.html>.

Відео

1. Урочиста зустріч Вселенського Патріарха Варфоломія і подячна молитва у Михайлівському соборі. URL : https://www.youtube.com/watch?v=qYBiEmV8m2g&ab_channel=%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB

2. Патріарх Варфоломій I ексклюзивно розповів про зазіхання Росії на українську церкву. URL : https://www.youtube.com/watch?v=a1rRrrd7ZU&ab_channel=%D0%A2%D0%A1%D0%9D

References

1. Varfolomii I. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%B9_I

2. "Pyshaiemosia sluzhinniam ta svidcenniam PTsU" – Varfolomii. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301670-pisaemosia-sluzinnam-ta-svidcennam-pravoslavnoi-cerkvi-ukraini-varfolomij.html>.

3. Pravoslavna Tserkva Ukrainy. URL : <https://www.pomisna.info/uk/>.

4. Dukhovnyi front Ukrainy. "Pyshaiemosia sluzhinniam ta svidcenniam PTsU" – Varfolomii. URL : <https://df.news/pro-dukhovnyj-front/>.

5. Slovo Yoho Bozhestvennoi Vsesviatosti Vselenskoho Patriarkha kir Varfolomiia na Doksolohii pid chas Yoho vizytu do Kyjeva. URL : <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/slovo-jogo-bozhestvennoyi-vsesvyatosti-vselenskogo-patriarha-kir-kir-varfolomiya-na-doksologiyi-pid-chas-jogo-vizytu-do-kyjeva/>.

6. Varfolomii na forumi "Ukraina 30" zghadav pro zahyblykh v ATO/OOS viiskovykh i likariv. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302354-varfolomij-na-forumi-ukraina-30-zgadav-pro-zagiblih-v-atooos-vijskovih-i-likariv.html>.

7. Vselenskyi Patriarkh Varfolomii zaklykav virian vaktynuvatisia vid COVID-19. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301630-vselenskij-patriarh-varfolomij-zaklikav-viran-vakcinuvatisa-vid-covid19.html>.

8. Varfolomii vidpoviv na zakydy shchodo "nekanonichnoi" avtokefalii PTsU: Yim vazhko vyznati realist. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301666-varfolomij-vidpoviv-na-zakidi-sodo-nekanonichnoi-avtokefalii-pcu-im-vazko-viznati-realist.html>.

9. Prezydent zustrivsia zi Vselenskym patriarkhom Varfolomiiem. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301677-prezident-zustrivsa-zi-vselenskim-patriarhom-varfolomijem.html>.

10. Vizyt patriarkha Varfolomiia: den pershyi. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301977-vizit-patriarha-varfolomia-den-persij.html>.

11. Vselenskyi Patriarkh podaruvav Epifaniiu lampadu iz zobrazhenniam arkhistratyha Mykhaila. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3301844-vselenskij-patriarh-podaruvav-epifaniu-lampadu-iz-zobrazennam-arhistratiga-mihaila.html>.

12. Epifaniiu podilyvsia radistu vid pryizdu Vselenskoho Patriarkha. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302051-epifanij-podilivsa-radistu-vid-priizdu-vselenskogo-patriarha.html>.

13. Razumkov zustrivsia iz Vselenskym Patriarkhom. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302002-razumkov-zustrivsa-iz-vselenskim-patriarhom.html>.

14. Vizyt Varfolomiia: den druhyi. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3302330-vizit-varfolomia-den-drugij.html>.

Video

1. Urochysta zustrich Vselenskoho Patriarkha Varfolomiia i podiachna molytva u Mykhailivskomu sobori. URL : https://www.youtube.com/watch?v=qYBiEmV8m2g&ab_channel=%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB

2. Patriarkh Varfolomii ekskliuzyvno rozpoviv pro zazikhannia Rosii na ukrainsku tserkvu. URL : https://www.youtube.com/watch?v=a1rRrrd7ZU&ab_channel=%D0%A2%D0%A1%D0%9D

Надійшла до редколегії 21.10.21

Т. П. Кононенко, д-р филос. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ФИЛОСОФСКИЕ КОНЦЕПТЫ В ВЫСТУПЛЕНИЯХ ЕГО ВСЕСВЯТОСТИ, АРХИЕПИСКОПА КОНСТАНТИНОПОЛЯ – НОВОГО РИМА И ВСЕЛЕНСКОГО ПАТРИАРХА ВАРФОЛОМЕЯ I

Проанализированы философские концепты, высказанные Его Всесвятостью, Архиепископом Константинополя – Нового Рима и Вселенским Патриархом Варфоломеем I в речах во время пребывания в Киеве по случаю 30-летия Независимости государства Украины. Речи взвешенного канонического характера на двух языках, в том числе на украинском, составляют самостоятельный предмет философского исследования. Все концепты имеют многомерный характер и могут исследоваться в соответствии с канонически-церковным, религиозно-философским и философским основанием. Пребывание Его Всесвятости, Архиепископа Константинополя – Нового Рима и Вселенского Патриарха Варфоломея I в Киеве завершилось образованием самостоятельной источниковедческой базы для историко-философского исследования. Была определена совокупность философских терминов и понятий, создающих оригинальный философский лексикон. Из ведущих философских концептов отличается своей энергетикой полемическое противопоставление "пирамидальной формы устройства церкви" и устройства Восточной Православной Церкви на принципах системы "Пентархии". Историко-философская экспликация логической структуры обоих способов развития Церкви является важным фактором в выяснении различий между автократической и равноправной в составляющих системах. Этот философский концепт и его тщательное исследование может быть ведущим в определении стратегических направлений развития как Православной Церкви Украины, так и светской системы власти государства Украины, основанной на принципе разделения властей на составляющие. В выступлениях также содержится ряд понятий философского и богословского содержания, обосновывающих логику "не-пирамидальной" системы устройства и имеющих безусловное модернистское значение для существующего украиноязычного философского лексикона.

Ключевые слова: Его Святейшество, Архиепископ Константинополя – Нового Рима и Вселенский Патриарх Варфоломей I (греч. Η Αυτού Θειοτάτη Παναγιότης ο Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος), пирамидальная форма устройства церкви, система "Пентархии", философский лексикон, философско-религиоведческий анализ, каноническое право.

Taras Kononenko, Doctor of Philosophical Sciences, Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PHILOSOPHICAL CONCEPTS IN THE ADDRESSES OF HIS ALL-HOLINESS, ARCHBISHOP OF CONSTANTINOPLE – NEW ROME AND ECUMENICAL PATRIARCH BARTHOLOMEW I

The subjects of the article are the philosophical concepts stated by His All-Holiness, Archbishop of Constantinople – New Rome and Ecumenical Patriarch Bartholomew I in addresses during his stay in Kyiv on the occasion of the 30th anniversary of Independence of Ukraine. These balanced canonical addresses in two languages, including Ukrainian, are independent subjects of philosophical analysis. All conceptual statements have a multidimensional character and can be studied in connection with the canonical, ecclesiastical, religious and philosophical grounds. The stay of His All-Holiness, Archbishop of Constantinople – New Rome and Ecumenical Patriarch Bartholomew I in Kyiv ended with the formation of an independent source base for historical and philosophical research. A set of philosophical terms and concepts that create an original philosophical lexicon was identified. Among the leading philosophical concepts, the polemical opposition of the "pyramidal structure of church organization" and the Eastern Orthodox Church "Pentarchy" model is distinguished by its energy. The historical and philosophical explication of the logical structure of both ways of building the Church is an important factor in elucidating the differences between the autocratic and equal in components systems. This philosophical concept and its careful study can be urgent in establishing strategic directions for the development of both the Orthodox Church of Ukraine and the secular system of government of the state of Ukraine, based on the principle of separation of powers into components. The addresses also contain a number of concepts of philosophical and theological content, which substantiate the logic of the "non-pyramidal" system of organization and have an unconditional modern meaning for the existing Ukrainian-language philosophical lexicon.

Keywords: His All-Holiness, Archbishop of Constantinople – New Rome and Ecumenical Patriarch Bartholomew I (Gr. Η Αυτού Θειοτάτη Παναγιότης ο Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος), pyramidal structure of the church organization, the "Pentarchy", philosophical lexicon, philosophical and religious analysis, canon law.